

Ayrımcılıkla Mücadele Başkanlığı

COVID-19'LA MÜCADELENİN AYRIMCILIKLA MÜCADELE, ÇEŞİTLİLİK VE İÇERME BOYUTLARI

Ayrımcılığın Önlenmesi, Çeşitlilik ve İçerme Yönlendirme Sekreterliği (CDADI) tarafından hazırlanan Tanıtım Notu

Strazburg, 8 Nisan 2020

Avrupa konseyi

Ayrımcılık yapmama, çeşitlilik ve içermeye yönelik tehlikeler

COVID-19 virüsü ve hastalığı Avrupa ve dünyada yaşam için bir tehdit oluşturmaktadır. Halk sağlığı ve güvenliğini sağlama devletlerin görevidir ve devletler istişare için çok az zamanları olmasına rağmen daha önce benzeri görülmemiş ve sert önlemler alma konusunda baskı altındadırlar. Her ne kadar virüsün yayılmasını kontrol altına almak ve hayat kurtarmak için hızlı bir şekilde hareket edilmesi gerektiği şüphesiz olsa da, belirli müdahalelerin veya yeterli yardım sağlama konusundaki başarısızlıkların veya daha genel olarak gerginlik altında olan toplumlarda hoşgörünün azalmasının azınlıklara ait olan kimselere, dışlanmış topluluklara ve ayrımcılık yapmama, çeşitlilik ve içerme temel ilkelerine tehdit oluşturabileceği konusunda farkındalık artmaktadır. Bu sorunlar, esas görevi Avrupa Konseyi'nin herkes için eşitliği teşvik etmek ve ayrımcılığa ve nefrete karşı etkin koruma sağlanan ve çeşitliliğe saygı duyulan daha kapsayıcı toplumlar inşa etmeye yönelik hükümetler arası çalışmalarını yönlendirmek olan **Avrupa Konseyi Ayrımcılıkla Mücadele, Çeşitlilik ve Kapsayıcılık Yönlendirme Sekreterliği'nin (CDADI)** görev tanımına girmektedir. CDADI çalışmalarını normal koşullar altında etkin bir şekilde devam ettirmeye başlayana kadar, Sekreteryası gelecekteki çalışmaları desteklemek amacıyla Komite'nin görev alanı dâhilindeki gelişmeleri takip etmeye ve belgelemeye devam edecektir. COVID-19 salgını sağlık hizmetlerine, sosyal hizmetlere, eğitime ve istihdama erişim gibi dezavantajlı grupların karşı karşıya kaldığı var olan eşitsizlikleri ve problemleri ağırlaştırmıştır. Şimdiye kadar raporlanan belirgin **zorluklar ve sorunlu uygulamalar** aşağıdakileri içermektedir: ¹

- Karantina ve sokağa çıkma kısıtlaması tedbirlerinin uygulanması sırasında Romanlara yönelik aleni ırksal profillemeye de dâhil olmak üzere polis tarafından gerçekleştirilen sert ve ayrımcılık gözetim eylemler
- Resmi dil(ler) dışındaki dillerde bilgiye ve talimatlara erişimin sınır olması
- Mülteci kampları ve Roman yerleşimlerinde sosyal mesafeyi korumanın imkânsızlığı
- Sıhhi tesisat tesislerinin eksikliği nedeniyle sağlık tavsiyelerine bağlı kalmanın imkânsızlığı

¹ Bu liste Avrupa Konseyi saha ofislerinden ve sahada Romanlar, göçmenler, ulusal azınlıklara ait kimseler ve LGBTİ bireyler ile beraber çalışan temsilcilerden alınan bilgiler de dâhil olmak üzere sivil toplum örgütleri ve medyada çıkan haberler gibi kaynaklara dayanmaktadır.

- LGBTİ bireyler için hormon tedavisi ve diğer temel tıbbi tedavilere erişimin kesintiye uğraması
- Hareket kısıtlamaları kapsamında toplumsal ciddiyete dayalı veya homo-bi-transfobik istismar riskinin artması ve destek hizmetlerine erişim fırsatlarının azalması
- Belirli etnik kökenleri virüs ve virüse dayalı ekonomik etkilerle ilişkilendiren hoşgörüsüzlük ve nefret söylemlerinin farklı tezahürleri.

Böylesi durumlar ve riskler sadece artan endişe, dışlanma ve ayrımcılığa neden olarak doğrudan ilgili olan kimselere zarar vermekle kalmayıp, aynı zamanda birlik ve dayanışmanın kilit olduğu günümüzde toplumun tamamına zarar vermektedir. Bunlar çoğunlukla şiddete ilk adım olan önyargıyı körüklemekte ve nefret söylemlerine yol açmaktadır. Aynı zamanda topluluklar ve bireylerin etkin ve sorumlu bir şekilde acil tedbirlere uyum sağlamasını engellemektedirler. Sonuç olarak, sıklıkla belirli toplulukları günah keçisi olarak gösteren, ayrımcılık gözeten ve nefrete dayanan çevrimiçi söylemlerde artış olmuştur.

Üye ülkelerdeki olumlu müdahaleler

Diğer yandan, pek çok üye ülkede aşağıdakiler gibi övgüye layık, farklı seviyelerde **iyi ve gelecek vadeden uygulamalar** ortaya çıkmıştır:

Lublin, **Polonya'da** yabancıların eczanelerden ilaç satın alabilmek ve devlet veya yerel yönetimler tarafından sağlanan hizmetlerden yararlanabilmek için sosyal güvenlik numarası edinebilmelerine imkân veren prosedürler başlatan ilk şehir olmuştur.

İsviçre kantonlar ve belediyeleri doluluk seviyelerini azaltmak ve sosyal mesafeyi artırmak için spor tesislerinin otoparklarında Gezin topluluklara yönelik geçici alanlar açmaya, maddi baskıları azaltmak için park ücretlerini dondurmaya ve sıhhi tesisat kurulumlarını iyileştirerek sık sık el yıkanması için temiz su sağlamaya ve sıvı sabun temin etmeye davet etmiştir.

Portekiz sosyal korumaya, işsizlik ödeneğine ve sağlık hizmetlerine ihtiyacı olan herkesin erişimini sağlamak adına sığınmacılar da dâhil olmak üzere beklemede izin başvurusu olan bütün göçmenlere vatandaşları ile aynı hakları tanımıştır.

COVID-19 hakkında bilgiler İtalya, Gürcistan, Almanya ve Norveç de dâhil olmak üzere üye ülkelerde sayısı artan bir şekilde bütün ana azınlık ve göçmen dillerine çevrilerek dolaşıma sokulmuştur.

Ayrımcılık yapmama, çeşitlilik ve içermeye ilişkin Avrupa Konseyi standartları

Ayrımcılık yapmama ilkesi günümüz bağlamıyla çok yakından ilgilidir. Her ne kadar ilgili hükümler (12 Numaralı protokolün 1. ve 14. maddeleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi²) olağanüstü hallerde askıya alınamaz olarak listelenmiş olmasa da, bu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ayrımcılığa karşı korumasının askıya alınabileceği anlamına gelmemektedir. Mahkeme, AİHS'nin 15. maddesi uyarınca askıya alma içeren tedbirlerin "kesinlikle gerekli" olup olmadığını değerlendirirken bu tedbirlerin farklı kategorilerdeki kimseler arasında gerekçesiz bir ayrımcılık gözetip gözetmediğini inceler. Aynı

² https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf%23page=9

zamanda, ayrımcılığın belirli türleri 3. madde tarafından yasaklanan ve askıya alınamaz hükümlerden biri olan aşağılayıcı muamele kapsamında değerlendirilebilir.

Ayrımcılık yapmama ilkesi nesnel ve mantıklı bir gerekçe olmaksızın insanlara farklı davranılmasının yanı sıra, durumları birbirinden önemli derecede farklı olan insanlara farklarını gözeterek davranılmamasını da yasaklamaktadır. Mahkeme geçmişte birçok kez dezavantajlı bir gruba mensup olan kimselerin kendilerine özgü ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmamanın ayrımcılıkla sonuçlandığı hükmüne varmıştır. Bu nedenle, ayrımcılığın yasaklanması gerçek eşitliğe ulaşmak amacıyla pozitif tedbirlerin alınması yükümlülüğünü gerektirebilir. Benzer bir yaklaşım Avrupa Sosyal Şartında da benimsenmiştir (Madde E).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi için, 14. madde kapsamında teminat altına alınan ayrımcılık gözetmeme ilkesi hukukun üstünlüğü ve hoşgörü ve sosyal barış değerleri ile beraber doğası itibariyle "temeldir".

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme, ulusal azınlıklara mensup bireylerin haklarını korumak ve bu bireylerin ekonomik, sosyal, politik, kamusal ve kültürel hayat alanlarında tam ve etkin eşitliğini desteklemek için tasarlanmıştır. Bölgesel ya da Azınlık Dilleri Avrupa Şartı³ geleneksel azınlıklar tarafından kullanılan dilleri koruyup ve destekleyerek demokrasi ve kültürel çeşitlilik üzerine kurulmuş bir Avrupa'nın inşasına katkıda bulunmaktadır. Kriz zamanlarında bu sözleşmeler kapsamındaki yükümlülükleri güvence altına almak kamusal güven açısından özellikle önemlidir.

İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI⁴), üye ülkelerde artan gerilimler göze alındığında genel politikaları ve ülkelere özgü tavsiyeleriyle günümüzde çok daha büyük öneme sahiptir. ECRI'nin kolluk uygulamalarında ırkçılık ve ırksal ayrımcılıkla mücadele üzerine 11 No'lu Genel Politika Tavsiye Kararları (GPTK)⁵, çingene karşıtlığı ve Romanlara karşı ayrımcılık üzerine 13 No'lu GPTK'sı⁶, nefret söylemleri ile mücadele üzerine 15 No'lu GPTK'sı⁷ ve düzensiz göçmenlerin ayrımcılıktan korunması üzerine 16 No'lu GPTK'sı⁸ tavsiyeleri günümüz şartlarıyla özellikle ilgilidir.

İçermeyi teşvik etmek için pratik rehberlik sunan diğer Avrupa Konseyi araçlarına örnek olarak Romanların ve Gezginlerin İçerilmesi için Stratejik Eylem Planı (2020-2025)⁹ ve etnik-kültürel çeşitlilikle ilişkilendirilen gerginlik ve çatışmaları asgari seviyeye indirmek için destek sağlayan Kültürlerarası Şehirler Programı¹⁰ verilebilir.

Günümüz bağlamı ile ilişkili olan mevcut Avrupa Konseyi tavsiyeleri

³ <https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/text-of-the-charter>

⁴ <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/home>

⁵ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.11>

⁶ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.13>

⁷ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.15>

⁸ <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.16>

⁹ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680998933

¹⁰ <https://www.coe.int/en/web/interculturalcities/>

Pek çok yerde günlük hayat askıya alınmıştır ve devletler toplumun tüm bireylerinin ihtiyaçlarının karşılanması sorumluluğunu üstlenmek zorundadır. **Bu süreçte verilecek kararlar muhtemelen uzun yıllar boyunca üye ülkelerimizin geleceğini şekillendirecektir.**

Üye ülkeler, Avrupa Konseyi ve özellikle de gözlem kuruluşları tarafından verilen tavsiyelerden başta aşağıda verilenler olmak üzere yararlanabilirler:

- Kolluk kuvvetlerinin eylemleri gözlemlenerek bütün kontrol faaliyetlerinin kesin bir şekilde yasal olduğundan, ayrımcılık gözetmediğinden ve gerekçesiz veya orantısız güç kullanımı veya ırksal profillemeye içermediğinden emin olunmalıdır (bkz. ECRI polis faaliyetlerinde ırkçılık ve ırksal ayrımcılıkla mücadele üzerine 11 No'lu GPTK'si¹¹)
- Romanlara ve Gezgin topluluklara ve ihtiyaç sahibi ailelere daha yüksek sayıda durak noktası ve iyileştirilmiş sıhhi tesisat altyapısı, özellikle temiz su ve sabun gibi temel hijyen ürünlerinin sağlanması da dahil olmak üzere acil bir şekilde destek sağlanmalıdır (bkz. Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere yönelik Avrupa'daki Romanlar ve/veya Gezginlerin sağlık hizmetlerine daha iyi erişimine ilişkin Rec(2006)10 sayılı Tavsiye Kararı¹²; ve ECRI'nin Çingene Karşıtlığı ve Romanlara Karşı Ayrımcılıkla Mücadele ile ilgili 13 No'lu GPTK'si¹³)
- Halka yönelik bütün bilgi ve talimatların tüm azınlık dillerinde (bkz. Avrupa Bölgesel ya da Azınlık Dilleri Şartı Uzman Komitesi Başkanlığı açıklaması) ve ülkedeki göçmenler tarafından kullanılan temel dillerde ulaşılabilir olması sağlanmalıdır.
- Kimlik belgeleri bulunmayan Romanlar ve düzensiz göçmenler de dahil olmak üzere herkesin sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik programlarına eşit erişimi sağlanmalıdır (bkz. Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere yönelik Avrupa'daki Romanlar ve/veya Gezginlerin sağlık hizmetlerine daha iyi erişimine ilişkin Rec(2006)10 sayılı Tavsiye Kararı¹⁴; ECRI'nin Çingene Karşıtlığı ve Romanlara Karşı Ayrımcılıkla Mücadele ile ilgili 13 No'lu GPTK_tavsiyesi¹⁵; ve ECRI Düzensiz Göçmenlerin Ayrımcılıktan Korunmasına dair 16 No'lu GPTK tavsiyesi¹⁶).
- Eşitliğin ve çeşitliliğin etkin bir şekilde desteklenmesi ve çevrimiçi ortamlar da dahil olmak üzere nefret söylemleriyle mücadele edilmesi (bkz. ECRI Nefret Söylemleri ile mücadeleye dair 15 No'lu GPTK¹⁷)
- LGBTI bireyler gibi destekleyici olmayan veya düşmanca hane içi ortamlarda yaşayan savunmasız bireylere danışmanlık sağlamak için yenilikçi girişimler geliştirilmesi (bkz. Cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılıkla mücadele etmek için [alınacak] önlemler üzerine

¹¹ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.11>

¹² <http://rm.coe.int/09000016805aff57>

¹³ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.13>

¹⁴ <http://rm.coe.int/09000016805aff57>

¹⁵ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.13>

¹⁶ <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.16>

¹⁷ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.15>

Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere yönelik CM/Rec(2010)5 sayılı Tavsiye Kararı¹⁸; ve ECRI Nefret Söylemleri ile Mücadeleye dair 15 No'lu GPTK¹⁹).

- Yerel topluluklarda yardıma ihtiyacı olan kimselere maddi ve insani destek sağlayan göçmen ve azınlık grupları ile kuruluşların girişimlerinin desteklenmesi ve bunlar hakkındaki bilgilerin yaygınlaştırılması (bkz. Kültürlerarası Entegrasyon konusunda Bakanlar Komitesi'nin CM/Rec(2015)1 sayılı Tavsiye Kararı²⁰).

Gelecekteki Çalışmalar

CDADI Sekreteryası, Komite'nin görev alanı kapsamına giren yeni tehditler ve problemler ile bunların içerme için oluşturdukları risklerin yanı sıra farklı seviyelerdeki iyi ve gelecek vaat eden uygulamalar üzerine daha derin bir çalışma yapacaktır. CDADI üyelerinin yanı sıra diğer ilgili makamlar ve ağlar katkıda bulunmaya davet edilecektir.

Bu çalışma, Komite'nin üye ülkeler için günümüzde yaşanan veya gelecekteki olası salgınların ayrımcılık yapmama, çeşitlilik ve içerme temel ilkelerinden taviz vermeden ele alınmasına yönelik olası rehberlik araçlarını keşfetmesine ve geliştirmesine imkân vermek için incelenmek üzere ilk toplantısında CDADI'ya sunulacaktır.

Etkiniz AB Programı tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen bu belge resmî çeviri niteliği taşımamaktadır.

Bu belge Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıttığı şekilde yorumlanamaz.

¹⁸ [https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?Reference=CM/Rec\(2010\)5](https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?Reference=CM/Rec(2010)5)

¹⁹ <https://www.coe.int/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.15>

²⁰ [https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?Reference=CM/Rec\(2015\)1](https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?Reference=CM/Rec(2015)1)